

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ: ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ

КРИЛОВА ІРИНА ІВАНІВНА

Д.н.держ.упр., к.ю.н., експерт з правових питань у проектах соціального розвитку, що фінансуються МФО

КИЇВ - 2023

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

Кошти міжнародних фінансових інституцій є найдешевшим джерелом кредитів.

Україна співпрацює з багатьма міжнародними фінансовими організаціями (МФО), що надають кредитні і грантові ресурси на підтримку різних секторів економіки.

Використання ресурсів МФО залишається на незадовільному рівні, оскільки однією з важливих проблем, з якою стикається Україна в процесі співпраці з МФО, є затримки в імплементації або взагалі не розпочата імплементація міжнародних договорів по проектах міжнародних фінансових інституцій.

Протягом кількох років значна частина коштів для інвестиційних проектів, що є підписаними і ратифікованими, не надходить в Україну чи надходить із значними затримками (в т.ч. дуже низький рівень вибірки коштів).

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

За підрахунками Мінрегіону України потреба в капітальних інвестиціях у сферу водопостачання та водовідведення до війни становила 19 млрд дол. США, в тому числі:

7,6 млрд дол. США – на ремонт водопровідних мереж

9,9 млрд дол. США – ремонт каналізаційних мереж

463 млн дол. США – приведення якості питної води у відповідність з нормами

1,3 млрд дол. США – зменшення енергоємності подачі води

На сьогодні в Україні реалізовано/реалізуються більше двадцяти інвестиційних пакетів у сфері водопостачання та водовідведення за кошти МФО (МБРР, ЄІБ, ЄБРР, KfW та ін).

В кожному інвестиційному пакеті передбачено від 1 до 200 субпроектів.

Проекти спрямовано на надання допомоги комунальним підприємствам України, органам місцевого самоврядування. Їх реалізація передбачає фінансування робіт з відновлення систем водопостачання, водовідведення, з реконструкції систем централізованого тепlopостачання (заміна мереж, реконструкція водопровідних та каналізаційних насосних станцій, будівництво об'єктів водопідготовки та очищення стічних вод), відновлення об'єктів критичної інфраструктури та ін.

Взагалі рівень вибірки коштів є дуже низьким. Наприклад, за чотири роки реалізації проекту "Розвиток міської інфраструктури-2" (МБРР) він становить 17,8%. Здійснення проектів проходить важко, частину позик було анульовано (в т.ч. невібрані кошти будуть анульовані).

Серед успішних проектів з вибіркою більше 50% слід зазначити проекти Надзвичайної програми відновлення України.

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

Назва	Стан	МФО	Бенефіціар	Дата підписання угоди	Угода чинна	Вартість проекту
Проект розвитку міської інфраструктури 2	Завершений	МБРР	Україна	20.01.2004	27.05.2004-01.01.2012	1 485 000.00 USD
Проект муніципального водного господарства м.Чернівці, стадія 2	Підготовка	KfW	КП "Чернівціводоканал"	29.12.2021	-	23 550 000.00 EUR
Відбудова й оновлення місцевої інфраструктури	Відхилений	KfW	КП "Харківводоканал", Харківська міська рада		-	51 500 000.00 EUR
Другий проект розвитку міської інфраструктури (МБРР)	Виконання	МБРР	Україна	26.05.2014	- 15.12.2031	350 000 000.00 USD

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

Проект розвитку міської інфраструктури	Завершений	МБРР	Комунальне підприємство "Івано-Франківськводокотехпро...	26.05.2008	10.11.2008-15.10.2027	140 000 000.00 USD
Модернізація інфраструктури централізованого водопостачання та водовідведення.	Відхилений	ЄІБ	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи ...		-	0.00 EUR
(ЄБРР) Проект інвестицій та розвитку системи водопостачання та очищення води м.Запоріжжя 719	Завершений	ЄБРР	Водоконал м.Запоріжжя	21.05.1999	19.10.1999-05.02.2014	28 000 000.00 USD
Підвищення енергоефективності в секторі централізованого тепlopостачання України (МБРР)	Виконання	МБРР	Україна	26.05.2014	21.11.2014-15.12.2031	382 000 000.00 USD

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України (ФЧТ)	Виконання	ФТЧ (МБРР)	Україна	26.05.2014	21.11.2014-15.12.2033	382 000 000.00 USD
Програма розвитку муніципальної інфраструктури України (ПРМІУ)	Виконання	ЄІБ	Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи ...	23.07.2015	- 20.11.2037	400 000 000.00 EUR
Другий проект розвитку міської інфраструктури (ФЧТ)	Виконання	ФТЧ (МБРР)	Україна	26.05.2014	21.11.2014-15.12.2033	350 000 000.00 USD
Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв 25.474	Виконання	ЄІБ	Міське комунальне підприємство "Миколаївводоканал"	02.02.2010	12.09.2012-15.12.2030	31 080 000.00 EUR

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

(МБРР) Реабілітація та розширення централізованого теплопостачання м.Києва	Завершений	МБРР	АЕК "Київенерго"	14.10.1998	12.04.1999-15.04.2018	200 000 000.00 USD
Проект муніципального водного господарства м.Чернівці стадія 1	Виконання	KfW	КП "Чернівціводоканал"	06.02.2015	03.03.2016-30.06.2045	23 500 000.00 EUR
(МБРР) Водопостачання та каналізація м.Львова	Завершений	МБРР	Україна	27.08.2002	24.02.2003-15.04.2021	24 250 000.00 USD
(Комплексна реконструкція Бортницької станції аерації міста Києва (БСА)	Виконання	Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA)	Україна ПАТ Київводоканал	2015	2015-2025	1 млрд USD

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЗА ПІДТРИМКИ МФО

Надзвичайна кредитна програма для відновлення України	Завершується	ЄІБ	Кінцеві бенефіціари отримали кошти на безповоротній основі (субвенція з Державного бюджету (Спеціальний фонд) місцевим бюджетам для реалізації проєктів)	2014	2014-2024	200 млн. EUR
Програма з відновлення України	Виконання	ЄІБ	Кінцеві бенефіціари отримуватимуть кошти на безповоротній основі (субвенція з Державного бюджету (Спеціальний фонд) місцевим бюджетам для реалізації проєктів)	2021	2021-2026	340 млн. EUR

УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТІВ МБРР

Кредити Світового банку є достатньо привабливим джерелом зовнішнього фінансування.

За класифікацією Світового банку, Україна належить до третьої категорії країн (середній рівень доходів).

1) процентна ставка, що стягується МБРР при наданні позик, пов'язана з вартістю отримання коштів на ринках капіталу від 0,45–0,75% і може змінюватися кожні шість місяців (загальна ставка 5–7% річних).

2) позики МБРР, як правило, надаються на термін 15–20 років з пільговим періодом у п'ять років, протягом яких сплачуються лише відсотки.

Ставка проценту може бути фіксованою або плаваючою з прив'язкою до ставки LIBOR.

3) Відсотки за позиками Світового банку, які до цього часу залучені Україною, сплачуються за плаваючою ставкою. З урахуванням загальної маржі Світового банку ставка відсотків для України становить близько 6,5% річних

Умови кредитування розвитку бізнесу в банках України
(станом на 22.01.2020 р.)

Банки	Середня ставка	Разова комісія за видачу кредиту	Перший внесок	Максимальний термін кредитування
Ощадбанк, Приватбанк, Укрсиббанк, Укргазбанк, Кредобанк	23%	Від 0% до 1%	Від 20% до 40%	10 років

УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТІВ ЄБРР ТА ЄІБ

Європейський банк реконструкції та розвитку

Європейський інвестиційний банк

Мін. 5 млн. євро (на практиці середня сума фінансування)

Обсяг кредиту

Мін 25 млн. євро (Банк покриває лише 50% вартості кредиту)

LIBOR/EURIBOR + 1% (маржа Банку)

Ставка відсотку

EURIBOR + % (МАРЖА Банку до 0,8%)

Плаваюча або фіксована

Тип ставки відсотку

Плаваюча або фіксована

1%

Ставка одноразової комісії

0,00 – 0,25%

0,5% річних від невикористаної суми

Ставка комісії за зобов'язання

0,00-0,1% річних від невикористаної суми

10 – 20 років

Термін погашення позик

5 – 30 років

3 - 4 роки

Пільговий період

3 – 8 років

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ МФО:

ПОЗИЦІЯ КЕРІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Фактори, які впливають на швидкість і якість реалізації проєктів:

1) ВІДСУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНИХ ФАХІВЦІВ

«Європейські експерти – дорогі, українські – некомпетентні...»

2) ВІДСУТНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ

На національному рівні немає жодної інституційної підтримки таких проєктів, тому кожен директор водоканалу розраховує на свої сили та досвід фахівців проєкту. Успіх рішення буде залежати від людського фактора.

3) ЧАС ТА БЮРОКРАТІЯ

Довготривалі погодження документів та прийняття рішень, відсутність інституціональної пам'яті у міністерств, часті реорганізації міністерств, тощо.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ МФО: ПОЗИЦІЯ ГРУП УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

війна і загроза безпеці, неможливість реалізації проектів в червоній та помаранчових зонах....

- 1) низька вибірка кредитних коштів;**
- 2) затримки при виконанні робіт за проектами;**
- 3) неефективне використання бюджетних коштів;**
- 4) низька кваліфікація кадрів бенефіціарів;**
- 5) порушення умов кредитних договорів;**
- 6) довготривалість процедур отримання кредитних коштів;**
- 7) довготривалість і складність процедур погодження документів у рамках реалізації проектів;**
- 8) довготривалість періодів проведення торгів, підготовки тендерної документації, оцінки тендерної пропозиції;**
- 9) коливання валютних курсів;**
- 10) відсутність належного правонаступництва в роботі міністерств (координаторів міжнародних проектів);**
- 11) неможливість реалізації інвестиційних планів розвитку підприємств, розроблених консультантами та експертами, тощо**

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ МФО: ПОЗИЦІЯ ГРУП УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

- 1) Затримки у бенефіціарів з підготовкою технічних завдань та документації для проведення тендерів та випадки довготривалого розгляду та наданням «no objection» (там де це необхідно) МФО такої документації та проектів контрактів з переможцем тендеру.
- 2) Випадки недотримання термінів виконання заходів з реалізації проектів та, як наслідок, перенесення цих термінів виконання, що у свою чергу призводить до затримок у вибірці коштів.
- 3) Нереалістичне планування вибірки коштів позик за проектами, що призводить до необґрунтованого збільшення видатків зі спеціального фонду держбюджету на відповідний рік.
- 4) Недостатня інституційна спроможність окремих бенефіціарів для формування ефективної стратегії та планування закупівель.
- 5) Формування бенефіціарами великих та складних лотів, у тому числі «під ключ», що унеможлиблює проходження українськими компаніями кваліфікаційного відбору в якості генерального підрядника.
- 6) Низький рівень інформаційних кампаній для здійснення закупівель, що проводяться бенефіціарами в Україні.
- 7) Невміння використовувати правила закупівель МФО, які містять окремі преференції для вітчизняних підприємств (в т.ч. колізії між правилами МФО та вітчизняним законодавством).

ПРОПОЗИЦІЇ

Створення відповідних умов для залучення інвестицій

- створення сприятливого середовища для ведення бізнесу,
- захисту прав інвесторів і інвестиційних стимулів тощо,
- створення бази аналогових проектів (проектів повторного використання);
- забезпечення ефективних механізмів вирішення конфліктів;
- вироблення рекомендацій, принципів, організаційно-правових умов і механізмів функціонування сучасних міжнародних економічних відносин;
- створення бази інвестиційних проектів тощо.

Дерегуляція процесів в рамках проектів, що фінансуються за кошти МФО.

- скасування надмірних регуляторних обмежень та неефективних процедур контролю, скасування надлишкового ліцензування, систем сертифікації, моніторингу, здійснення експертиз та інших обмежень для бізнесу під час військової економіки України.

Непряма державна допомога

- підтримка інвестицій в галузі шляхом надання підприємствам водопостачання та водовідведення пільгових кредитів і державних (місцевих) гарантій під ці кредити, а також перегляд податкових зобов'язань, надання податкових пільг тощо

ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СФЕРИ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

- 1) деформація інституту власності в державі та проблема формування ефективного власника в комунальній сфері;
- 2) нерозвиненість судової системи та її неефективність (деформація принципу верховенства права);
- 3) відсутність простого, доступного та ефективного досудового механізму розв'язання конфліктів, що виникають між суб'єктами відносин у сфері водопостачання та водовідведення;
- 4) невиконання законів та інших нормативних актів, в т.ч. неякісне правове забезпечення функціонування сфери водопостачання та водовідведення;
- 5) неефективна фінансово-економічна політика держави, що впливає на доступність послуг, фінансово-економічний стан підприємств водопостачання та водовідведення тощо;
- 6) неефективна адміністративну реформу держави, відсутність правонаступництва в державному апараті та «інституційної пам'яті» (в т.ч. порушенні принципу законності, коли закон використовується як засіб для вирішення особистих або політичних питань);
- 7) формування викривленої суспільної ідеології;
- 8) інституційна неспроможність органів влади (лобіювання приватних інтересів, інтересів бізнес-груп);
- 9) низький рівень суспільної культури, що проявляється в несприйнятті реформ, необізнаності громадян у своїх правах та обов'язках тощо;
- 10) низька активність громад, що підсилює необхідність державного регулювання сфери водопостачання та водовідведення; та ін.

Вплив наведених інституцій на стан і розвиток сфери водопостачання та водовідведення настільки великий, що яким би ефективним не було управління підприємствами водопостачання та водовідведення та їх регулювання, і якими би ефективними та перевіреними розвинутими західними країнами не були моделі й інструментарії управління та регулювання, результат не відповідатиме очікуванням.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

